

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

NUTARIMAS

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO ĮSTATYMO
68 STRAIPSNIO 3 DALIES IR LIETUVOS RESPUBLIKOS
VYRIAUSYBĖS 1993 M. LIEPOS 8 D. NUTARIMO NR. 511 „DĖL
BIUDŽETINIŲ ĮSTAIGŲ IR ORGANIZACIJŲ DARBUOTOJŲ
DARBO APMOKĖJIMO TVARKOS TOBULINIMO“ ATITIKTIES
LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI**

2015 m. rugsėjo 29 d. Nr. KT26-N15/2015

Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Elvyros Baltutytės, Vytauto Greičiaus, Danutės Jočienės, Prano Kuconio, Gedimino Mesonio, Vyto Miliaus, Egidijaus Šileikio, Algirdo Taminsko, Dainiaus Žalimo,

sekretoriaujant Daivai Pitrėnaitei,

dalyvaujant suinteresuoto asmens Lietuvos Respublikos Vyriausybės atstovėms Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Teisės skyriaus vedėjo pavaduotojai Alesiai Rynkevič, šios ministerijos Darbo departamento Darbo teisės skyriaus vedėjo pavaduotojai Rūtai Juršaitėi, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Teisės skyriaus vyriausiajai specialistei Jurgitai Šerpatauskienei,

remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1 straipsniu, viešame Teismo posėdyje 2015 m. rugsėjo 16 d. išnagrinėjo konstitucinės justicijos bylą Nr. 19/2013 pagal pareiškėjo Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymą Nr. 1B-26/2013 ištirti, ar Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. liepos 8 d. nutarimo Nr. 511 „Dėl biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojų darbo apmokėjimo tvarkos tobulinimo“ 3 punktas (2012 m. liepos 11 d. redakcija) tiek, kiek Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijai pavesta nustatyti diferencijuotas pagal įstaigų ir

organizacijų pobūdį ir jų dydį, darbuotojų darbo stažą, išsimokslinimą bei kvalifikaciją tarnybinių atlyginimų schemas (koeficientais), neviršijant šiame nutarime nustatytų tarnybinių atlyginimų (koeficientais), taip pat kitas šiame nutarime numatytas darbo apmokėjimo sąlygas, taikomas valstybinės (išskyrus aukštąsias mokyklas) ir savivaldybės mokyklos vadovo, jo pavaduotojo ugdymui, ugdymą organizuojančio skyriaus vedėjo, mokytojo, pagalbos mokiniui specialisto ir kito ugdymo procese dalyvaujančio darbuotojo darbo užmokesčiui nustatyti, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 94 straipsnio 2, 7 punktams, konstituciniam teisinės valstybės principui, Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo (2011 m. kovo 17 d. redakcija) 68 straipsnio 3 daliai.

Konstitucinis Teismas

nustatė:

I

1. Pareiškėjas Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nagrinėjo administracinę bylą, kurioje Lietuvos Respublikos Seimo nariai ginčijo Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. liepos 18 d. įsakymo Nr. V-1315 „Dėl Švietimo įstaigų darbuotojų ir kitų įstaigų pedagoginių darbuotojų darbo apmokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ nuostatų atitiktį Švietimo įstatymo (2011 m. kovo 17 d. redakcija) (toliau – ir Švietimo įstatymas) 68 straipsnio 2, 3 dalims. Pareiškėjas suabejojo Vyriausybės 1993 m. liepos 8 d. nutarimo Nr. 511 „Dėl biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojų darbo apmokėjimo tvarkos tobulinimo“ (toliau – ir Vyriausybės 1993 m. liepos 8 d. nutarimas Nr. 511) 3 punkto (2012 m. liepos 11 d. redakcija), kuriuo vadovaujantis buvo priimtas minėtas administracinėje byloje ginčytas švietimo ir mokslo ministro įsakymas, atitiktimi Konstitucijai, Švietimo įstatymo 68 straipsnio 3 daliai ir kreipėsi į Konstitucinį Teismą.

2015 m. kovo 6 d. raštu pareiškėjas Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas Konstitucinį Teismą informavo, kad administracinėje byloje Seimo nariai patikslino savo prašymą ir dabar prašo ištirti, ar Švietimo įstatymo nuostatomis neprieštarauja švietimo ir mokslo ministro 2013 m. gruodžio 19 d. įsakymas Nr. V-1254 „Dėl Švietimo įstaigų darbuotojų ir kitų įstaigų pedagoginių darbuotojų darbo apmokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, kuriuo yra patvirtintas naujas Švietimo įstaigų darbuotojų ir kitų įstaigų pedagoginių darbuotojų darbo apmokėjimo tvarkos aprašas, o minėtas 2011 m. liepos 18 d. įsakymas (su vėlesniais pakeitimais) pripažintas netekusiu galios. Atsižvelgiant į tai, kad šiuo metu administracinėje byloje ginčijamas švietimo ir mokslo ministro 2013 m. gruodžio 19 d. įsakymas taip pat priimtas vadovaujantis Vyriausybės 1993 m. liepos 8 d. nutarimo Nr. 511 3 punktu (2012 m. liepos 11 d. redakcija), pareiškėjui kilusios abejonės dėl šio punkto atitikties Konstitucijai, Švietimo įstatymo 68 straipsnio 3 daliai išliko aktualios.

2. Pareiškėjo prašymas grindžiamas šiais argumentais.

2.1. Pagal Švietimo įstatymo 68 straipsnio 3 dalį valstybinės (išskyrus aukštąsias mokyklas) ir savivaldybės mokyklos vadovo, jo pavaduotojo ugdymui, ugdymą organizuojančio skyriaus vedėjo, mokytojo, pagalbos mokiniui specialisto ir kito ugdymo procese dalyvaujančio darbuotojo (toliau – ir valstybinių ir savivaldybių mokyklų pedagogai) darbo apmokėjimo tvarką nustato Vyriausybė. Švietimo įstatymo 68 straipsnio 1, 2 dalyse nustatyta, kad valstybinės (išskyrus aukštąsias mokyklas) ir savivaldybės mokyklos vadovo, jo pavaduotojo ugdymui, ugdymą organizuojančio skyriaus vedėjo, mokytojo, pagalbos mokiniui specialisto darbo užmokestis priklauso nuo išsilavinimo, pedagoginio darbo stažo, vadybinės kvalifikacinės kategorijos arba kvalifikacinės kategorijos ir veiklos sudėtingumo. Taigi įstatymų leidėjas, įtvirtinęs esminius kriterijus, turinčius lemti nurodytų kategorijų darbuotojų darbo užmokestį, Vyriausybei pavedė nustatyti detalesnę jų darbo apmokėjimo tvarką, nesuteikdamas jai teisės perduoti šių įgaliojimų jokiai kitai valstybės institucijai. Nepaisydama to, Vyriausybė ginčijamo nutarimo 3 punktu pavedė Švietimo ir mokslo ministerijai nustatyti diferencijuotas pagal įstaigų ir organizacijų darbo pobūdį ir jų dydį, darbuotojų darbo stažą, išsimokslinimą bei kvalifikaciją tarnybinių atlyginimų schemas (koeficientais), taip pat kitas šiame nutarime numatytas darbo apmokėjimo sąlygas, taikytinas Švietimo įstatymo 68 straipsnio 3 dalyje nurodytiems valstybinių ir savivaldybių mokyklų pedagogams. Pareiškėjo teigimu, ginčijamame Vyriausybės nutarime, be itin bendro pobūdžio nuostatų dėl biudžetinių įstaigų darbuotojų darbo apmokėjimo ir pakankamai detalaus priedų bei išmokų skyrimo (pagrindų, dydžių) teisinio reguliavimo, nėra detalesnių darbo apmokėjimo tvarkos nuostatų, kuriomis vadovaujantis būtų galima individualizuoti plačias šiame Vyriausybės nutarime nustatytas koeficientų ribas, t. y. nustatyti konkrečių švietimo įstaigų darbuotojų – mokyklų vadovų, jų pavaduotojų ugdymui, ugdymą organizuojančių skyrių vedėjų, mokytojų, pagalbos mokiniui specialistų – darbo užmokestį.

Įstatymų leidėjui Švietimo įstatymo 68 straipsnio 1, 2 dalyse įtvirtinus tik kriterijus, nuo kurių turi priklausyti valstybinių ir savivaldybių mokyklų pedagogų darbo užmokestis, o Vyriausybei nenustačius detalesnės jų darbo apmokėjimo tvarkos (be kita ko, šių kriterijų įtakos minėtų pedagogų darbo užmokesčiui), ginčijamo Vyriausybės nutarimo 3 punkte įtvirtintas pavedimas Švietimo ir mokslo ministerijai negali būti suprantamas kitaip, nei kaip pavedimas nustatyti detalią valstybinių ir savivaldybių mokyklų pedagogų darbo apmokėjimo tvarką. Todėl, pareiškėjo nuomone, Vyriausybės 1993 m. liepos 8 d. nutarimo Nr. 511 3 punktas (2012 m. liepos 11 d. redakcija) prieštarauja Švietimo įstatymo 68 straipsnio 3 daliai.

2.2. Remdamasis oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatomis, kurias Konstitucinis Teismas suformulavo aiškindamas Konstitucijos 94 straipsnio 2, 7 punktus, pareiškėjas teigia, kad Vyriausybė, vykdydama įstatymų leidėjo pavedimą nustatyti tam tikrą įstatymo įgyvendinimo tvarką, turėjo šią tvarką nustatyti pati ir negalėjo pavesti jos nustatyti jokiai kitai institucijai, taip pat

kad ji privalėjo suderinti savo anksčiau priimtus nutarimus su vėliau priimto Švietimo įstatymo normomis, tačiau to nepadarė ir detalios valstybinių ir savivaldybių mokyklų pedagogų darbo apmokėjimo tvarkos nenustatė. Todėl pareiškėjui kilo abejonė, ar Vyriausybės 1993 m. liepos 8 d. nutarimo Nr. 511 3 punktas (2012 m. liepos 11 d. redakcija), kuriame įtvirtintas minėtas Vyriausybės pavedimas Švietimo ir mokslo ministerijai, neprieštaruja Konstitucijos 94 straipsnio 2, 7 punktams.

2.3. Pareiškėjui taip pat kilo abejonė, ar ginčijamu teisiniu reguliavimu nėra pažeidžiamas konstitucinis teisinės valstybės principas, būtent iš jo kylantis reikalavimas teisėkūros subjektams paisyti teisės aktų hierarchijos, nes juo sudarytos prielaidos švietimo ir mokslo ministro įsakymu reguliuoti santykius, kurie pagal Švietimo įstatymo 68 straipsnio 3 dalį turi būti reguliuojami ne žemesnės nei Vyriausybės nutarimas teisinės galios teisės aktu.

II

Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui gauti suinteresuoto asmens Vyriausybės atstovų tuometinės Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Teisės skyriaus vedėjo pavaduotojos Gintarės Vizbaraitės, šios ministerijos Darbo departamento Darbo teisės skyriaus vedėjo pavaduotojos Rūtos Juršaitės, tuometinio Švietimo ir mokslo ministerijos Teisės skyriaus vedėjo Tomo Daukanto ir šio skyriaus vyriausiosios specialistės Jurgitos Šerpatauskienės rašytiniai paaiškinimai, kuriuose teigiama, kad ginčijamas teisinis reguliavimas neprieštaruja Konstitucijos 94 straipsnio 2, 7 punktams, konstituciniam teisinės valstybės principui, Švietimo įstatymo 68 straipsnio 3 daliai. Suinteresuoto asmens atstovų pozicija grindžiama šiais argumentais.

1. Vyriausybės 1993 m. liepos 8 d. nutarimo Nr. 511 1 priede, be kita ko, yra įtvirtinti pedagogų tarnybiniai atlyginimai koeficientais, kurių ribos įstaigų vadovams, jų pavaduotojams, skyrių vadovams, specialistams ir kitiems darbuotojams nustatytos įvertinus išsilavinimą, darbų sudėtingumą ir pobūdį, todėl ginčijamas Vyriausybės nutarimas neprieštaruja Švietimo įstatymo 68 straipsnio 3 daliai.

2. Pagal oficialiąją konstitucinę doktriną įstatymais nustatomos bendro pobūdžio taisyklės, o poįstatyminiais teisės aktais jos gali būti detalizuojamos, reglamentuojama jų įgyvendinimo tvarka. Vyriausybė turi įgaliojimus dalį įstatyme nurodytų santykių reguliuoti pati, o kai kuriuos įstatyme *expressis verbis* nurodytus santykius ir iš jų kylančius santykius gali įgaluoti reguliuoti kitą instituciją. Tiriant teisės aktų atitiktį aukštesnės galios teisės aktams, tiriamas ir tas teisinis reguliavimas, kuris teisės aktuose yra įtvirtintas eksplicitiškai, ir tas, kuris teisės aktuose įtvirtintas implicitiškai ir aiškinant teisę yra išvedamas iš eksplicitinių teisės nuostatų.

Taigi atsižvelgtina ne tik į eksplicitinį teisinį reguliavimą, įtvirtintą Švietimo įstatymo 68 straipsnio 3 dalyje, bet ir į implicitinį atitinkamų visuomeninių santykių reguliavimą, susijusį su bendrąja Švietimo įstatyme nustatyta Švietimo ir mokslo ministerijos kompetencija. Atsižvelgdama

į šią kompetenciją, Vyriausybė galėjo pavesti Švietimo ir mokslo ministerijai detalizuoti ir sukonkretinti Vyriausybės 1993 m. liepos 8 d. nutarimo Nr. 511 nuostatas, nors Švietimo įstatymo 68 straipsnio 3 dalyje eksplicitiškai tokia galimybė nenumatyta. Pasak suinteresuoto asmens atstovų, būtent ši ministerija turi specialią kompetenciją, reikalingą ginčijamo Vyriausybės nutarimo nuostatoms dėl valstybinių ir savivaldybių mokyklų pedagogų darbo apmokėjimo detalizuoti ir sukonkretinti.

III

Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui gauti tuometinės Lietuvos Respublikos Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto pirmininkės Audronės Pitrėnienės ir Socialinių reikalų ir darbo komiteto pirmininkės Kristinos Miškinienės rašytiniai paaiškinimai dėl valstybinių ir savivaldybių mokyklų pedagogų darbo apmokėjimo sąlygų reguliavimo Švietimo įstatyme.

IV

Konstitucinio Teismo posėdyje suinteresuoto asmens Vyriausybės atstovės A. Rynkevič, R. Juršaitė ir J. Šerpatauskienė iš esmės pakartojo rašytiniuose paaiškinimuose išdėstytus argumentus ir atsakė į Konstitucinio Teismo teisėjų klausimus.

Konstitucinis Teismas

konstatuoja:

I

1. Pareiškėjas prašo ištirti, ar Vyriausybės 1993 m. liepos 8 d. nutarimo Nr. 511 3 punktas (2012 m. liepos 11 d. redakcija) tiek, kiek Švietimo ir mokslo ministerijai pavesta nustatyti diferencijuotas pagal įstaigų ir organizacijų pobūdį ir jų dydį, darbuotojų darbo stažą, išsimokslinimą bei kvalifikaciją tarnybinių atlyginimų schemas (koeficientais), neviršijant šiame nutarime nustatytų tarnybinių atlyginimų (koeficientais), taip pat kitas šiame nutarime numatytas darbo apmokėjimo sąlygas, taikomas valstybinės (išskyrus aukštąsias mokyklas) ir savivaldybės mokyklos vadovo, jo pavaduotojo ugdymui, ugdymą organizuojančio skyriaus vedėjo, mokytojo, pagalbos mokiniui specialisto ir kito ugdymo procese dalyvaujančio darbuotojo darbo užmokesčiui nustatyti, neprieštarauja Konstitucijos 94 straipsnio 2, 7 punktams, konstituciniam teisinės valstybės principui, Švietimo įstatymo 68 straipsnio 3 daliai.

2. Vyriausybės 1993 m. liepos 8 d. nutarimas Nr. 511 buvo priimtas įgyvendinant Lietuvos Respublikos darbo apmokėjimo įstatymo (1991 m. sausio 9 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) 4 straipsnį, pagal kurį kitų nei valstybės tarnautojų (kurių darbo apmokėjimo sąlygos turėjo būti nustatytos įstatymuose) iš biudžeto finansuojamų įstaigų darbuotojų darbo apmokėjimo sąlygas turėjo nustatyti Vyriausybė. Pažymėtina, kad Darbo apmokėjimo įstatymas neteko galios

2003 m. sausio 1 d. įsigaliojus Lietuvos Respublikos darbo kodeksui (Lietuvos Respublikos darbo kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 6 straipsnio 2 punktą).

3. Vyriausybės 1993 m. liepos 8 d. nutarimu Nr. 511 (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) reguliuojami biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojų, tarp jų pedagogų, darbo apmokėjimo santykiai. Šio nutarimo 3 punkto (2012 m. liepos 11 d. redakcija) pirmojoje pastraipoje nustatyta:

„Ministerijos, departamentai bei kitos valstybinės tarnybos ir savivaldybės – biudžetinių įstaigų ir organizacijų savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija turi nustatyti diferencijuotas pagal įstaigų ir organizacijų darbo pobūdį ir jų dydį, darbuotojų darbo stažą, išsimokslinimą bei kvalifikaciją tarnybinių atlyginimų schemas (koeficientais), neviršydamos šiame nutarime nustatytų tarnybinių atlyginimų (koeficientais), taip pat kitas šiame nutarime numatytas darbo apmokėjimo sąlygas.“

4. Šioje konstitucinės justicijos byloje yra aktualios ir kai kurios kitos šiuo metu galiojančios Vyriausybės 1993 m. liepos 8 d. nutarimo Nr. 511 (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) nuostatos.

4.1. Šio Vyriausybės nutarimo 1 punkte (2012 m. liepos 11 d. redakcija) nustatyta, kad biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojų darbas apmokamas taikant koeficientus, kurių pagrindu imama Vyriausybės patvirtinta bazinė mėnesinė alga (bazinis valandinis atlygis), išskyrus minimalią mėnesinę algą ir minimalųjį valandinį atlygį.

4.2. Ginčijamo nutarimo 2 punktu Vyriausybė patvirtino biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojų tarnybinius atlyginimus ir tarifinius atlygius (koeficientais) pagal 1–4 priedus.

4.3. Šio nutarimo 3 punkto antrojoje pastraipoje (2014 m. gruodžio 23 d. redakcija) *inter alia* nustatyta, kad Švietimo ir mokslo ministerija parengtas tarnybinių atlyginimų schemas (koeficientais) ir kitas darbo apmokėjimo sąlygas privalo suderinti su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija ir Finansų ministerija; šios suderintos darbo apmokėjimo sąlygos taip pat taikomos kitose biudžetinėse ir savivaldybėms pavaldžiose įstaigose bei organizacijose dirbančių pedagogų (išskyrus aukštųjų mokyklų) darbo užmokesčiui nustatyti.

4.4. Pagal aptariamo Vyriausybės nutarimo 4 punktą (2013 m. gruodžio 11 d. redakcija) konkrečius įstaigos ar organizacijos darbuotojų tarnybinius atlyginimus (koeficientais) ir kitas darbo apmokėjimo sąlygas turi nustatyti vadovas, neviršydamas darbo užmokesčiui skirtų lėšų. Šiame punkte taip pat nustatyta, kad įstaigų ir organizacijų vadovų tarnybinius atlyginimus (koeficientais), priedus prie tarnybinių atlyginimų ir skatinimo sąlygas turi nustatyti savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija; priedų, kurie nustatomi nurodant konkretų terminą, bet ne ilgesnį kaip iki kalendorinių metų pabaigos, dydis neturi viršyti tarnybinio atlyginimo dydžio; priedas nustatomas atsižvelgiant į praėjusių metų veiklos rezultatų vertinimo rodiklius (biudžetinės įstaigos ar

organizacijos tikslų įgyvendinimas pagal atitinkamų metų strateginiame ar metiniame veiklos plane nustatytus vertinimo kriterijus ir (ar) kitus rodiklius); konkrečius veiklos vertinimo rodiklius nustato biudžetinių įstaigų ir organizacijų savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija.

4.5. Vyriausybės 1993 m. liepos 8 d. nutarimo Nr. 511 5 punktu (2013 m. gruodžio 11 d. redakcija) biudžetinių įstaigų ir organizacijų vadovams suteikta teisė, neviršijant darbo užmokesčiui skirtų lėšų:

– nustatyti vadovo pavaduotojams, struktūrinių padalinių vadovams ir jų pavaduotojams iki tarnybinio atlyginimo dydžio priedus už aukštą kvalifikaciją, skubių, svarbių ar sudėtingų darbų (užduočių) vykdymą, nurodant konkretų terminą, bet ne ilgesnį kaip iki kalendorinių metų pabaigos; priedas mažinamas arba panaikinamas, jeigu pablogėja tų asmenų darbo rezultatai (5.1 papunktis);

– nustatyti kitiems darbuotojams priedus už aukštą kvalifikaciją, skubių, svarbių ar sudėtingų darbų (užduočių) vykdymą, priemokas už laikinai nesančių darbuotojų funkcijų (pareigų) arba rašytiniu darbuotojo sutikimu – papildomų darbų vykdymą (jeigu nesudaroma papildoma darbo sutartis), nurodant konkretų terminą, bet ne ilgesnį kaip iki kalendorinių metų pabaigos; bendra šių priedų ir priemokų suma neturi viršyti darbuotojui nustatyto tarnybinio atlyginimo dydžio; priedas (priemoka) mažinamas (-a) arba panaikinamas (-a), jeigu pablogėja tų asmenų darbo rezultatai arba jie nevykdo minėtųjų darbų (5.2 papunktis);

– mokėti vienkartinės pinigines išmokas, skirtas darbuotojams skatinti, šiais atvejais: už labai gerą darbuotojo darbą kalendoriniais metais; darbuotojui atlikus vienkartinės ypač svarbias užduotis; įstatymo nustatytų švenčių progomis; darbuotojų gyvenimo ir darbo metų jubiliejinių sukakčių progomis; darbuotojams išeinant į pensiją (5.4 papunktis).

Be to, nustatyta, kad kiekvienu šiame punkte nurodytu atveju vienkartinė pinigine išmoka gali būti skiriama ne daugiau kaip kartą per metus ir negali viršyti 100 procentų nustatytojo tarnybinio atlyginimo; vienkartinė pinigine išmoka neskiriama darbuotojui, kuriam per paskutinius 12 mėnesių paskirta drausminė nuobauda.

4.6. Pagal ginčijamo Vyriausybės nutarimo 5¹ punktą (2012 m. liepos 11 d. redakcija) nacionalinių kultūros ir meno įstaigų vadovams, vadovų pavaduotojams, struktūrinių padalinių vadovams, jų pavaduotojams ir kitiems darbuotojams gali būti nustatomi iki 65 procentų didesni tarnybinių atlyginimų koeficientai, o kitų biudžetinių įstaigų ir organizacijų minėtiems darbuotojams – iki 45 procentų didesni tarnybinių atlyginimų koeficientai, negu nurodyta 1–4 prieduose, išskyrus 1 priedo 5, 7, 9 pastabose nurodytus darbuotojus.

4.7. Vyriausybės 1993 m. liepos 8 d. nutarimo Nr. 511 6 punkto (2012 m. liepos 11 d. redakcija) pirmojoje, antrojoje pastraipose nustatyta:

„Biudžetinėse įstaigose ir organizacijose pagal įstatymus sudaromose kolektyvinėse

sutartyse, atsižvelgiant į savininko teises ir pareigas įgyvendinančios institucijos nustatytas sąlygas, turi būti konkretinama darbuotojams skatinti skiriamų vienkartinų piniginių išmokų, priedų ir priemokų skyrimo tvarka ir dydis, taip pat kitos darbo apmokėjimo ir organizavimo sąlygos.

Rekomenduoti kolektyvinėse sutartyse numatyti darbo apmokėjimo kriterijus bei darbo normas, kuriais vadovaujantis nustatyti ir mokėti darbuotojams (neviršijant darbo užmokesčio fondo) darbo užmokestį pagal darbo apimtį ir kokybę. Taip nustatytas darbo užmokestis negali būti mažesnis už savininko teises ir pareigas įgyvendinančios institucijos patvirtintą atitinkamų pareigų minimalų tarnybinių atlyginimą (atlygį).“

4.8. Vyriausybės 1993 m. liepos 8 d. nutarimo Nr. 511 1 priede (2015 m. birželio 26 d. redakcija) nustatytas Biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojų tarnybinių atlyginimų sąrašas:

Pareigybės	Koeficientai bazinės mėnesinės algos dydžiais, išskyrus MMA							
	pedagogų	sveikatos priežiūros specialistų	kultūros ir meno darbuotojų	Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijai pavaldžių biudžetinių įstaigų darbuotojų	Lietuvos Respublikos finansų ministerijai pavaldžių biudžetinių įstaigų (pertvarkytų viešųjų įstaigų) darbuotojų	Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijai pavaldžių biudžetinių įstaigų darbuotojų	socialinių paslaugų srities darbuotojų	švietimo ir mokslo, kultūros ir meno, sveikatos priežiūros ir socialinių įstaigų kitų darbuotojų, taip pat kitų biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojų
Įstaigų ir organizacijų vadovai	11,5–43,4	10,9–25,5	10,9–24,3	10,9–20,8	11,5–47,32	10,9–21,2	10,9–23,19	10,9–16
Įstaigų ir organizacijų vadovų pavaduotojai	10,95–38,5	10,4–22,8	10,4–22	10,4–18,7	10,95–41,1	10,4–19	10,4–20,85	10,4–16
Vyriausieji buhalteriai ir vidaus audito tarnybų vadovai					10,2–36,91			10,2–18
Skyrių, kitų padalinių vadovai	10–33,35	9,7–18,2	9,7–19,2	9,7–14,8	10–37,88	9,7–15,11	9,7–16,6	9,7–13
Vyriausieji specialistai					9,16–35,05			
Vyresnieji specialistai					9,16–20,92			
Specialistai:								
įgiję aukštąjį universitetinį išsilavinimą	9,23–27,95	9,23–16,5	9,23–18,8	9,23–14,4		9,23–13,7	9,23–16,2	9,23–11,4
iš jų – specialistai, kurių mokymo		9,23–17,4						

trukmė pagal mokymo planus stacionare – 6 ir daugiau metų								
įgiję aukštąjį neuniversitetinį išsilavinimą (baigę kolegijas)	9,17–26,7	9,17–14,7	9,17–15,4	9,17–12,7		9,17–12,2	9,17–14,3	9,17–10,5
įgiję aukštesnįjį išsilavinimą ar iki 1995 metų – specialųjį vidurinį išsilavinimą	9,16–21,8	9,16–13	9,16–12	9,16–10,9		9,16–10,8	9,17–12,3	9,16–10
Tarnautojai, išskyrus vadovus ir specialistus								9,16
Pagalbinis medicinos ir individualios priežiūros personalas		9,16–10					9,16–11,2	
Darbininkai						MMA		MMA

4.9. Sudedamoji 1 priedo dalis yra ir tam tikros po šia lentele pateiktos pastabos. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste paminėtina, kad pagal 2 pastabą skyrių, kitų padalinių vadovų pavaduotojų tarnybiniai atlyginimai nustatomi 10–15 procentų mažesni negu skyrių, kitų padalinių vadovų, o pagal 4 pastabą, be kita ko, Švietimo ir mokslo ministerija sudaro ir, suderinusi su Finansų ministerija bei Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, patvirtina pareigybių sąrašą, kuriuo vadovaujantis visose biudžetinėse įstaigose ir organizacijose šie darbuotojai priskiriami prie pedagogų.

Paminėtina ir tai, kad pagal kai kurias kitas pastabas yra numatyta galimybė tam tikrų biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojams nustatyti didesnius tarnybinius atlyginimus, nei nustatyta 1 priede.

5. Apibendrinant Vyriausybės 1993 m. liepos 8 d. nutarime Nr. 511 (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) nustatytą teisinį reguliavimą, konstatuotina, kad:

- biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojų darbo apmokėjimo teisinis reguliavimas taikytinas ne tik jose dirbantiems pedagogams, bet ir kitiems biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojams, tarp jų sveikatos priežiūros specialistams, socialinių paslaugų srities darbuotojams, kultūros ir meno darbuotojams;

- biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojų darbas apmokamas taikant koeficientus, kurių pagrindu imama bazinė mėnesinė alga (bazinis valandinis atlygis), išskyrus minimaliąją mėnesinę algą ir minimalųjį valandinį atlygį;

– nustatyti minimalūs ir maksimalūs galimų tarnybinių atlyginimų dydžiai, apibrėžti koeficientų intervalais (išskyrus atskirus atvejus) ir diferencijuoti pagal pareigybes (be kita ko, įstaigų ir organizacijų vadovų, jų pavaduotojų, skyrių, kitų padalinių vadovų, specialistų (susikirstytų į įgijusius aukštąjį universitetinį išsilavinimą, įgijusius neuniversitetinį išsilavinimą (baigusius kolegijas) ir įgijusius aukštesnįjį išsilavinimą ar iki 1995 metų – specialųjį vidurinį išsilavinimą)) ir pareigybių sritis (be kita ko, pedagogų, kitų švietimo ir mokslo įstaigų darbuotojų); kartu yra numatyta galimybė nustatyti didesnius nei nustatytieji Vyriausybės tarnybinių atlyginimų koeficientus;

– nurodytoms institucijoms pavesta nustatyti diferencijuotas pagal nustatytus kriterijus – įstaigų ir organizacijų darbo pobūdį ir jų dydį, darbuotojų darbo stažą, išsimokslinimą bei kvalifikaciją – tarnybinių atlyginimų schemas, kitas darbo apmokėjimo sąlygas;

– konkrečius tarnybinius atlyginimus (koeficientais) ir kitas darbo apmokėjimo sąlygas turi nustatyti institucijos vadovas, neviršydamas darbo užmokesčiui skirtų lėšų, o vadovų tarnybinius atlyginimus (koeficientais), priedus prie tarnybinių atlyginimų ir skatinimo sąlygas turi nustatyti savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija;

– nustatytos priedų ir priemokų prie tarnybinių atlyginimų, darbuotojams skatinti skirtų vienkartinių piniginių išmokų skyrimo sąlygos, galimi maksimalūs jų dydžiai, priedų ir priemokų mokėjimo trukmė, mažinimo ir panaikinimo bei kitos mokėjimo sąlygos.

Taigi Vyriausybės 1993 m. liepos 8 d. nutarime Nr. 511 (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) nustatytos esminės biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojų darbo apmokėjimo sąlygos: apibrėžti galimi tarnybinių atlyginimų dydžiai, išreikšti koeficientais, kurių pagrindu imama Vyriausybės patvirtinta bazinė mėnesinė alga; numatyta galimybė nustatyti didesnius tarnybinius atlyginimus nei nustatytieji pagal Vyriausybės apibrėžtus maksimalius koeficientus; nustatytos kitos darbo apmokėjimo sąlygos, kaip antai priedų ir priemokų prie tarnybinių atlyginimų, darbuotojams skatinti skirtų vienkartinių išmokų dydžiai, jų skyrimo atvejai, mokėjimo terminai; ministerijoms, kitoms biudžetinių įstaigų ir organizacijų savininko teises ir pareigas įgyvendinančioms institucijoms pavesta nustatyti pagal nurodytus kriterijus diferencijuotas tarnybinių atlyginimų schemas, taip pat kitas darbo apmokėjimo sąlygas.

6. Kaip minėta, pareiškėjas prašo ištirti ginčijamo teisinio reguliavimo atitiktį *inter alia* Švietimo įstatymo 68 straipsnio 3 daliai.

Švietimo įstatymo 68 straipsnyje „Mokyklų vadovų, jų pavaduotojų ugdymui, ugdymą organizuojančių skyrių vedėjų, mokytojų, pagalbos mokiniui specialistų darbo apmokėjimas“ *inter alia* nustatyta:

„1. Valstybinės (išskyrus aukštąsias mokyklas) ir savivaldybės mokyklos vadovo, jo pavaduotojo ugdymui, ugdymą organizuojančio skyriaus vedėjo darbo užmokestis priklauso nuo išsilavinimo, pedagoginio darbo stažo, vadybinės kvalifikacinės kategorijos ir veiklos sudėtingumo.

2. Valstybinės (išskyrus aukštąsias mokyklas) ir savivaldybės mokyklos mokytojo, pagalbos mokiniui specialisto darbo užmokestis priklauso nuo išsilavinimo, pedagoginio darbo stažo, kvalifikacinės kategorijos ir veiklos sudėtingumo.

3. Valstybinės (išskyrus aukštąsias mokyklas) ir savivaldybės mokyklos vadovo, jo pavaduotojo ugdymui, ugdymą organizuojančio skyriaus vedėjo, mokytojo, pagalbos mokiniui specialisto ir kito ugdymo procese dalyvaujančio darbuotojo darbo apmokėjimo tvarką nustato Vyriausybė.

<...>“

Apibendrinant šias Švietimo įstatymo 68 straipsnio nuostatas, konstatuotina, kad jomis yra reguliuojami valstybinių ir savivaldybių mokyklų pedagogų darbo apmokėjimo santykiai. Šio straipsnio 1, 2 dalyse nustatyti kriterijai, nuo kurių turi priklausyti valstybinių ir savivaldybių mokyklų vadovaujančiųjų pedagogų ir mokytojų bei pagalbos mokiniui specialistų darbo užmokestis: nustatant visų nurodytų pedagogų darbo užmokestį taikytini išsilavinimo, pedagoginio darbo stažo ir veiklos sudėtingumo kriterijai, o vienas kriterijus iš dalies skiriasi – vadovaujančiojo pedagogo darbo užmokestis priklauso *inter alia* nuo vadybinės kvalifikacinės kategorijos, mokytojo ir pagalbos mokiniui specialisto – nuo kvalifikacinės kategorijos. Kitų valstybinių ir savivaldybių mokyklų pedagogų darbo apmokėjimo sąlygų nei šiame, nei kituose šio įstatymo straipsniuose nėra nustatyta, tačiau šio straipsnio 3 dalyje Vyriausybei pavesta nustatyti valstybinių ir savivaldybių mokyklų pedagogų darbo apmokėjimo tvarką.

Pažymėtina, kad valstybinių ir savivaldybių mokyklų pedagogų darbo apmokėjimo sąlygos nėra reguliuojamos ir kituose įstatymuose, išskyrus Darbo kodekse nustatytas bendrąsias darbo apmokėjimo sąlygas (kaip antai darbo užmokesčio minimumas, mokėjimas už viršvalandinį darbą, darbą poilsio ir švenčių dienomis ir kt.).

Pažymėtina ir tai, kad įstatymuose nėra reguliuojamos ne tik valstybinių ir savivaldybių mokyklų pedagogų, bet ir kitų biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojų darbo apmokėjimo sąlygos (išskyrus minėtąsias Darbo kodekse nustatytas sąlygas).

7. Nors Vyriausybės 1993 m. liepos 8 d. nutarime Nr. 511 (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) nenurodyta, koku įstatymu vadovaujantis jis yra priimtas, tačiau iš jo turinio matyti, kad tiek, kiek juo, *inter alia* jo 3 punktu (2012 m. liepos 11 d. redakcija), yra reguliuojami valstybinių ir savivaldybių mokyklų pedagogų darbo apmokėjimo santykiai, šiuo Vyriausybės nutarimu yra įgyvendinama Švietimo įstatymo 68 straipsnio 3 dalies nuostata.

8. Švietimo įstatymo 68 straipsnio 1, 2 dalyse nustatytus kriterijus, nuo kurių turi priklausyti valstybinių ir savivaldybių mokyklų pedagogų darbo užmokestis (išsilavinimas, pedagoginis darbo stažas, veiklos sudėtingumas, vadybinė kvalifikacinė arba kvalifikacinė kategorija), palyginus su nustatytaisiais Vyriausybės 1993 m. liepos 8 d. nutarimo Nr. 511 3 punkte (2012 m. liepos 11 d. redakcija) (įstaigų ir organizacijų darbo pobūdis ir jų dydis, darbuotojų darbo stažas, išsimokslinimas, kvalifikacija) pažymėtina, jog, be to, kad įstatyme nustatyti kriterijai taikytini valstybinių ir savivaldybių mokyklų pedagogams, o nustatytieji ginčijamame Vyriausybės nutarime – visiems biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojams, tarp jų yra ir kitų skirtumų, kaip antai Vyriausybės nustatytas kriterijus – įstaigų ir organizacijų darbo pobūdis ir jų dydis nėra tapatus įstatymų leidėjo nustatytam kriterijui – valstybinių ir savivaldybių mokyklų pedagogų veiklos sudėtingumui.

9. Pažymėtina, kad pagal Vyriausybės 1993 m. liepos 8 d. nutarime Nr. 511 (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) įtvirtintą teisinį reguliavimą, išskyrus išsilavinimo kriterijų, nėra aišku, ar nustatant valstybinių ir savivaldybių mokyklų pedagogų darbo užmokestį vadovautasi Švietimo įstatymo 68 straipsnio 1, 2 dalyse nurodytais kriterijais, nuo kurių šis užmokestis turi priklausyti. Ginčijamo Vyriausybės nutarimo 1 priede nustatyti minimalūs ir maksimalūs biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojų, tarp jų pedagogų, kitų švietimo įstaigų darbuotojų, tarnybinių atlyginimų dydžiai (intervalai) koeficientais pagal išsilavinimo kriterijų yra diferencijuoti vienai darbuotojų kategorijai, būtent specialistams (atsižvelgiant į tai, ar jie yra įgiję universitetinį išsilavinimą, ar aukštąjį neuniversitetinį išsilavinimą, ar aukštesnįjį arba iki 1995 metų – specialųjį vidurinį išsilavinimą). Kitų kriterijų, pagal įstatymą turinčių lemti valstybinių ir savivaldybių mokyklų pedagogų darbo užmokestį, – pedagoginio darbo stažo, vadybinės kvalifikacinės kategorijos arba kvalifikacinės kategorijos, veiklos sudėtingumo, – įtaka šių pedagogų darbo užmokesčiui neapibrėžta.

10. Pažymėtina ir tai, kad, kaip minėta, Vyriausybės 1993 m. liepos 8 d. nutarimo Nr. 511 3 punkte (2012 m. liepos 11 d. redakcija) nurodytoms institucijoms pavesta nustatyti diferencijuotas pagal nurodytus kriterijus – įstaigų ir organizacijų darbo pobūdį ir jų dydį, darbuotojų darbo stažą, išsimokslinimą bei kvalifikaciją – tarnybinių atlyginimų schemas, kitas darbo apmokėjimo sąlygas. Taigi Vyriausybė, be kita ko, Švietimo ir mokslo ministerijai pavedė žemesnės nei pačios Vyriausybės nutarimas teisinės galios poįstatyminiais teisės aktais nustatyti ir detalizuoti biudžetinėse įstaigose dirbančių pedagogų darbo apmokėjimo sąlygas, *inter alia* jos nurodytų kriterijų įtaką šių pedagogų darbo užmokesčiui.

11. Apibendrinant Švietimo įstatyme ir Vyriausybės 1993 m. liepos 8 d. nutarime Nr. 511 (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) nustatytą teisinį reguliavimą, konstatuotina, kad:

– įstatymų leidėjas Švietimo įstatymo 68 straipsnio 1, 2 dalyse nurodė kriterijus, nuo kurių turi priklausyti valstybinių ir savivaldybių mokyklų pedagogų darbo užmokestis, tačiau nei šiame, nei kituose šio įstatymo straipsniuose ar kituose įstatymuose neapibrėžė šių kriterijų įtakos minėtų pedagogų darbo užmokesčiui, taip pat nenustatė kitų esminių jų darbo apmokėjimo sąlygų (kaip antai neįtvirtino darbo apmokėjimo sistemos, nenustatė darbo užmokesčio sudedamųjų dalių, neapibrėžė jų dydžių ir kt.); nenustatęs esminių valstybinių ir savivaldybių mokyklų pedagogų darbo apmokėjimo sąlygų, įstatymų leidėjas Švietimo įstatymo 68 straipsnio 3 dalyje pavedė Vyriausybei nustatyti valstybinių ir savivaldybių mokyklų pedagogų darbo apmokėjimo tvarką;

– Vyriausybė, ginčijamame nutarime reguliuodama biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojų, tarp jų valstybinių ir savivaldybių mokyklų pedagogų, darbo apmokėjimo santykius, nustatė galimus jų tarnybinių atlyginimų dydžius, kitas esmines darbo apmokėjimo sąlygas ir pavedė biudžetinių įstaigų ir organizacijų savininko teises ir pareigas įgyvendinančioms institucijoms nustatyti pagal nurodytus kriterijus diferencijuotas tarnybinių atlyginimų schemas, taip pat kitas darbo apmokėjimo sąlygas.

II

1. Šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijama Vyriausybės nutarimo, kuriuo reguliuojamas biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojų, tarp jų valstybinių ir savivaldybių mokyklų pedagogų, darbo apmokėjimas, nuostatos atitiktis *inter alia* Konstitucijos 94 straipsnio 2, 7 punktams, konstituciniam teisinės valstybės principui. Atsižvelgiant į tai, šioje byloje svarbu atskleisti konstitucinius reikalavimus apmokėjimo už darbą iš valstybės ir savivaldybių biudžetų lėšų teisiniam reguliavimui, *inter alia* Vyriausybės įgaliojimus reguliuoti atitinkamus santykius.

2. Konstitucijos 94 straipsnio 2 punkte nustatyta, kad Vyriausybė vykdo įstatymus ir Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo, taip pat Respublikos Prezidento dekretus; pagal šio straipsnio 7 punktą Vyriausybė vykdo kitas pareigas, kurias jai paveda Konstitucija ir kiti įstatymai.

Aiškindamas šias konstitucines nuostatas, Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad Vyriausybės priimami teisės aktai yra poįstatyminiai aktai; jie yra įstatymų taikymo aktai, jais detalizuojamos ir sukonkretinamos įstatymų normos, reglamentuojamas jų įgyvendinimas; svarbu, kad poįstatyminius teisės aktus Vyriausybė priimtų neviršydama savo įgaliojimų ir kad šie poįstatyminiai teisės aktai neprieštarautų Konstitucijai ir įstatymams.

Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad pagal Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktą Vyriausybė gali priimti poįstatyminius aktus nepriklausomai nuo to, ar jai įstatymu buvo nustatytas pavedimas, ar ne, o pagal šio straipsnio 7 punktą ji privalo priimti poįstatyminį aktą, kad realizuotų pareigą, kurią jai paveda Konstitucija ir kiti įstatymai (2000 m. kovo 15 d. nutarimas). Kartu Konstitucinio Teismo aktuose pabrėžta, kad įstatymų leidėjas negali nustatyti Vyriausybei pavedimo, kuris savo turiniu pažeistų konstitucinį įstatymo viršenybės principą (2000 m. kovo 15 d.

nutarimas), ir kad atitinkančiais Konstituciją gali būti pripažįstami tik tokie Vyriausybės įgaliojimai leisti teisės aktus, kurie kyla iš Konstitucijos arba jai neprieštarujančių įstatymų ir Seimo nutarimų dėl įstatymų įgyvendinimo, taip pat iš Konstitucijai neprieštarujančių Respublikos Prezidento dekretų (2004 m. kovo 5 d. nutarimas). Taigi vien pagal tai, ar įstatyme buvo nustatytas pavedimas Vyriausybei papildomai sureguliuoti kurį nors įstatymo įgyvendinimo tvarkos klausimą, ar tokio pavedimo įstatyme nebuvo nustatyta, negalima spręsti, ar Vyriausybės priimtas poįstatyminis aktas prieštarauja Konstitucijai ir įstatymams, ar jiems neprieštarauja; kiekvienu konkrečiu atveju turi būti vertinamas Vyriausybės priimto poįstatyminio akto ir įstatymų, kuriems vykdyti šis poįstatyminis aktas buvo priimtas, normų turinio santykis (2000 m. kovo 15 d. nutarimas).

3. Aiškindamas konstitucinį teisinės valstybės principą, Konstitucinis Teismas ne kartą pažymėjo, kad iš šio principo, kitų konstitucinių imperatyvų kyla reikalavimas įstatymų leidėjui, kitiems teisėkūros subjektams paisyti iš Konstitucijos kylančios teisės aktų hierarchijos, *inter alia* reiškiantis, kad draudžiama žemesnės galios teisės aktais reguliuoti tuos visuomeninius santykius, kurie gali būti reguliuojami tik aukštesnės galios teisės aktais, be kita ko, poįstatyminiais teisės aktais reguliuoti santykius, kurie turi būti reguliuojami tik įstatymais. Ne kartą konstatuota ir tai, kad Lietuvoje nėra deleguotosios įstatymų leidybos, todėl Seimas – įstatymų leidėjas negali pavesti Vyriausybei ar kitoms institucijoms poįstatyminiais aktais reguliuoti tų teisinių santykių, kurie pagal Konstituciją turi būti reguliuojami įstatymais, o Vyriausybė negali tokių įgaliojimų perimti (2004 m. gruodžio 13 d., 2011 m. rugsėjo 28 d. nutarimai).

Teisės akto formos nesilaikymas, kai Konstitucijoje reikalaujama, kad tam tikri santykiai būtų reguliuojami įstatymu, tačiau jie yra reguliuojami poįstatyminiu aktu (nepaisant to, ar šiuos santykius kokių nors aspektu reguliuoja dar ir įstatymas, su kuriame nustatytu teisiniu reguliavimu konkuruoja poįstatyminiame akte nustatytas teisinis reguliavimas, ar joks įstatymas šių santykių apskritai nereguliuoja), gali būti pakankamas pagrindas tokį poįstatyminį teisės aktą pripažinti prieštarujančiu Konstitucijai (2004 m. gruodžio 13 d., 2011 m. rugsėjo 28 d. nutarimai).

4. Konstitucinis teisinės valstybės principas yra susijęs su konstituciniu valdžių padalijimo principu, įtvirtintu *inter alia* Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalyje, kurioje nustatyta, kad valdžios galias riboja Konstitucija. Kaip ne kartą pažymėta Konstitucinio Teismo aktuose, konstitucinis valdžių padalijimo principas yra pagrindinis demokratinės teisinės valstybės organizacijos ir veiklos principas (*inter alia* 1998 m. sausio 10 d., 2004 m. gegužės 13 d., 2009 m. rugsėjo 24 d. nutarimai), be kita ko, reiškiantis, kad jeigu Konstitucijoje yra nustatyti konkrečios valstybės valdžios institucijos įgaliojimai, ši institucija negali šių įgaliojimų atsisakyti, jų perduoti kuriai nors kitai institucijai, kitos valstybės valdžios institucijos negali jų perimti, jie negali būti pakeisti ar apriboti įstatymu (*inter alia* 2005 m. rugpjūčio 23 d., 2010 m. vasario 26 d. nutarimai). Konstitucinis Teismas taip pat ne kartą pabrėžė, kad Seimas neturi teisės pavesti Vyriausybei ar kuriai nors kitai

institucijai įgyvendinti jo konstitucinę kompetenciją (*inter alia* 2002 m. sausio 14 d., 2009 m. kovo 2 d., 2015 m. gegužės 26 d. nutarimai). Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalies nuostata „valdžios galias riboja Konstitucija“ yra pažeidžiama, jeigu nustatytu teisiniu reguliavimu konstituciškai nepagrįstai išplečiamos Konstitucijos 5 straipsnio 1 dalyje nurodytos valstybės valdžios institucijos arba kurios nors kitos valdžios institucijos galios (*inter alia* 2004 m. gruodžio 13 d., 2009 m. kovo 2 d., 2015 m. gegužės 26 d. nutarimai).

5. Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje laikomasi principinės pozicijos, kad svarbiausi visuomeniniai santykiai turi būti reguliuojami įstatymais. Ne kartą pažymėta ir tai, kad pagal Konstituciją su žmogaus teisių ir laisvių turinio apibrėžimu ar jų įgyvendinimo garantijų įtvirtinimu susijusį teisinį reguliavimą galima nustatyti tik įstatymu (1995 m. spalio 26 d., 1996 m. gruodžio 19 d., 2004 m. gruodžio 13 d., 2007 m. gegužės 5 d., 2011 m. rugsėjo 28 d. nutarimai). Jokiomis aplinkybėmis poįstatyminiais teisės aktais negalima nustatyti asmens teisės atsiradimo sąlygų, riboti teisės apimtį (2007 m. gegužės 5 d. nutarimas).

6. Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtinta kiekvieno žmogaus teisė gauti teisingą apmokėjimą už darbą. Ši konstitucinė žmogaus teisė yra svarbi prielaida įgyvendinti daugelį kitų konstitucinių teisių (*inter alia* 2004 m. gruodžio 13 d., 2009 m. gruodžio 11 d., 2011 m. vasario 14 d., 2013 m. liepos 1 d. nutarimai).

Atskleisdamas konstitucinės žmogaus teisės gauti teisingą apmokėjimą už darbą turinį, Konstitucinis Teismas, be kita ko, yra pažymėjęs, kad valstybės tarnautojų darbo užmokestis, kuris yra viena pagrindinių prielaidų įgyvendinti kitus teisėtus jų interesus, turi būti nustatomas įstatymu ir mokamas įstatymų nustatytu laiku (2001 m. gruodžio 18 d., 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimai). Konstitucinis Teismas taip pat yra konstatavęs, kad oficialiosios konstitucinės valstybės tarnautojų darbo apmokėjimo doktrinos nuostatos *mutatis mutandis* taikytinos visiems iš valstybės (savivaldybės) biudžeto atlyginimą gaunantiems asmenims (2007 m. kovo 20 d. nutarimas). Atsižvelgiant į tai, paminėtinos šios nagrinėjamos bylos kontekste aktualios doktrininės nuostatos (suformuotos *inter alia* 2004 m. gruodžio 13 d., 2007 m. kovo 20 d., 2009 m. gruodžio 11 d., 2013 m. balandžio 30 d. nutarimuose):

– valstybės tarnybos santykiai tokiu mastu, kokiu yra susiję su žmogaus teisėmis ar laisvėmis, turi būti reguliuojami įstatymais, o valstybės tarnybos (ir su ja susiję) procesiniai (procedūriniai) santykiai gali būti reguliuojami ir poįstatyminiais aktais, tačiau taip, kad nebūtų konkurencijos su įstatyme nustatytu teisiniu reguliavimu; aiškūs kriterijai, kuriais remiantis valstybės tarnautojams nustatomas apmokėjimo už darbą dydis (darbo užmokestis), yra esminis teisės gauti teisingą apmokėjimą už darbą elementas ir jie turi būti nustatomi įstatymu;

– įstatymų leidėjas turi plačią diskreciją pasirinkti ir įstatymuose įtvirtinti tam tikrą valstybės tarnautojų darbo apmokėjimo sistemą; nėra negalima nei tokia sistema, kai nustatoma fiksuoto

dydžio alga, nei tokia sistema, kai nustatomos minimali ir maksimali algos atitinkamoms pareigoms, nei tokia sistema, kai darbo užmokestis yra reguliuojamas taikant koeficientus, kurių pagrindu imamas tam tikras nustatytas dydis; darbo užmokestį gali sudaryti ir kelios sudedamosios dalys;

– kadangi valstybės tarnautojų profesinė veikla atlyginama iš valstybės (savivaldybės) biudžeto, jame turi būti numatytos lėšos valstybės tarnautojų darbo užmokesčiui.

7. Konstituciniai reikalavimai, kurių privalu paisyti reguliuojant darbo apmokėjimo iš valstybės (savivaldybės) biudžeto lėšų santykius, kyla ir iš Konstitucijos nuostatų, kuriose įtvirtinti konstituciniai Seimo ir Vyriausybės įgaliojimai viešųjų finansų srityje.

7.1. Pagal Konstituciją Seimas tvirtina valstybės biudžetą ir prižiūri, kaip jis vykdomas (67 straipsnio 14 punktas). Kaip konstatuota Konstitucinio Teismo 2013 m. vasario 15 d. nutarime, biudžetinė Seimo funkcija, atsižvelgiant į esminę viešųjų finansų būklės įtaką valstybės funkcijų įgyvendinimui, yra viena svarbiausių demokratinės teisinės valstybės parlamento funkcijų. Vyriausybė pagal Konstituciją turi išimtinis įgaliojimus rengti valstybės biudžeto projektą ir vykdyti valstybės biudžetą (94 straipsnio 4 punktas, 130 straipsnis).

Konstitucijos 120 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad valstybė remia savivaldybes. Valstybės parama savivaldybėms, savivaldybių ir valstybės interesų derinimas suponuoja tai, kad valstybės biudžete turi būti numatytos lėšos (savivaldybių pajamos ir jų šaltiniai), kurių reikia, kad būtų užtikrintas visavertis savivaldos funkcionavimas, įgyvendinamos savivaldybių funkcijos (*inter alia* 2002 m. sausio 14 d. nutarimas).

7.2. Konstitucinio Teismo 2013 m. vasario 15 d. nutarime pažymėta, kad pagal Konstituciją Vyriausybė, rengdama valstybės biudžeto projektą, ir Seimas, jį svarstydamas bei tvirtindamas, privalo vadovautis įstatymais, kurie suponuoja tam tikrą numatomų valstybės pajamų ir išlaidų dydį, tarp jų įstatymais, lemiančiais valstybės finansinius įsipareigojimus.

Šiame kontekste pabrėžtina, kad pagal Konstitucijos 128 straipsnio 1 dalį sprendimus dėl esminių turtinių valstybės įsipareigojimų Vyriausybės siūlymu priima Seimas.

7.3. Nagrinėjamos bylos kontekste pažymėtina, kad pagal Konstituciją, *inter alia* jos 128 straipsnio 1 dalį, sprendimus, turinčius esminę įtaką valstybės biudžete numatomų valstybės išlaidų dydžiui, turi priimti ir įstatymuose įtvirtinti Seimas. Kitaip, jeigu sprendimai, lemiantys reikšmingą valstybės biudžeto išlaidų dalį, būtų įtvirtinti kitų valstybės institucijų teisės aktuose, atsirastų prielaidų susidaryti tokiai situacijai, kad Seimas, negalėdamas jų pakeisti, turėtų tvirtinti valstybės biudžetą, kurio turinio atitinkama reikšminga apimtimi jis pats negalėtų paveikti. Tai reikštų, kad Seimo galimybės veiksmingai vykdyti savo konstitucinę biudžetinę funkciją yra suvaržytos, jo vaidmuo formuojant valstybės biudžetą tėja formalus, ir nesiderintų su Seimo konstitucinių įgaliojimų valstybės finansų srityje paskirtimi ir esme.

7.4. Atsižvelgiant į tai, kad valstybės (savivaldybės) biudžeto lėšos, skiriamos iš jo išlaikomų įstaigų, per kurias įgyvendinamos įvairios valstybės funkcijos, darbuotojų darbui apmokėti, sudaro reikšmingą valstybės (savivaldybės) biudžeto išlaidų dalį, konstatuotina, kad šias išlaidas lemiantys valstybės finansiniai įsipareigojimai, susiję su šių darbuotojų darbo apmokėjimu, laikytini esminiais turтинiais valstybės įsipareigojimais, dėl kurių pagal Konstitucijos 128 straipsnio 1 dalį sprendimus Vyriausybės siūlymu turi priimti Seimas. Todėl iš šių lėšų finansuojamų įstaigų darbuotojų darbo apmokėjimo svarbiausi elementai, turintys esminę įtaką valstybės (savivaldybės) biudžeto išlaidų dydžiui, nustatyti įstatymu.

8. Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad iš Konstitucijos, *inter alia* jos 48 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos asmens teisės gauti teisingą apmokėjimą už darbą, 128 straipsnio 1 dalies nuostatos, pagal kurią sprendimus dėl valstybės esminių turтinių įsipareigojimų priima Seimas Vyriausybės siūlymu (aiškinamos kitų Seimo ir Vyriausybės konstitucinių įgaliojimų viešųjų finansų srityje kontekste), įstatymų leidėjui kyla pareiga įstatyme nustatyti esmines asmenų, gaunančių atlyginimą iš valstybės (savivaldybės) biudžeto lėšų, darbo apmokėjimo sąlygas, lemiančias jų darbo užmokestį (kaip antai darbo apmokėjimo sistemą, darbo užmokesčio sudedamąsias dalis, kriterijus, nuo kurių turėtų priklausyti darbo užmokestis, jų įtaką darbo užmokesčiui). Vyriausybė, savo nutarimu reguliuodama šių asmenų darbo apmokėjimo santykius, gali tik detalizuoti, sukonkretinti įstatyme įtvirtintą teisinį reguliavimą, nustatyti jo įgyvendinimo tvarką, reglamentuoti procedūrinius darbo apmokėjimo aspektus.

III

Dėl Švietimo įstatymo 68 straipsnio 3 dalies ir Vyriausybės 1993 m. liepos 8 d. nutarimo Nr. 511 atitikties Konstitucijai

1. Šioje konstitucinės justicijos byloje pareiškėjas prašo ištirti, ar Vyriausybės 1993 m. liepos 8 d. nutarimo Nr. 511 3 punktas (2012 m. liepos 11 d. redakcija) tiek, kiek Švietimo ir mokslo ministerijai pavesta nustatyti diferencijuotas pagal įstaigų ir organizacijų pobūdį ir jų dydį, darbuotojų darbo stažą, išsimokslinimą bei kvalifikaciją tarnybinių atlyginimų schemas (koeficientais), neviršijant šiame nutarime nustatytų tarnybinių atlyginimų (koeficientais), taip pat kitas šiame nutarime numatytas darbo apmokėjimo sąlygas, taikomas valstybinės (išskyrus aukštąsias mokyklas) ir savivaldybės mokyklos vadovo, jo pavaduotojo ugdymui, ugdymą organizuojančio skyriaus vedėjo, mokytojo, pagalbos mokiniui specialisto ir kito ugdymo procese dalyvaujančio darbuotojo darbo užmokesčiui nustatyti, neprieštarauja Konstitucijos 94 straipsnio 2, 7 punktams, konstituciniam teisinės valstybės principui, Švietimo įstatymo 68 straipsnio 3 daliai.

Pareiškėjo abejonės iš esmės grindžiamos tuo, kad Vyriausybė, vykdydama Švietimo įstatymo 68 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą įstatymų leidėjo pavedimą nustatyti valstybinių ir

savivaldybių mokyklų pedagogų darbo apmokėjimo tvarką, negalėjo pavesti jos detalizuoti jokiai kitai institucijai.

2. Kaip minėta, Švietimo įstatymo 68 straipsnio 3 dalyje nustatyta: „Valstybinės (išskyrus aukštąsias mokyklas) ir savivaldybės mokyklos vadovo, jo pavaduotojo ugdymui, ugdymą organizuojančio skyriaus vedėjo, mokytojo, pagalbos mokiniui specialisto ir kito ugdymo procese dalyvaujančio darbuotojo darbo apmokėjimo tvarką nustato Vyriausybė.“

3. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime pažymėta, kad įstatymų leidėjas Švietimo įstatymo 68 straipsnio 3 dalyje pavedė Vyriausybei nustatyti valstybinių ir savivaldybių mokyklų pedagogų darbo apmokėjimo tvarką, nei šiame, nei kituose įstatymuose nenustatęs esminių jų darbo apmokėjimo sąlygų (neapibrėžęs Švietimo įstatymo 68 straipsnio 1, 2 dalyse nurodytų kriterijų įtakos minėtų pedagogų darbo užmokesčiui, neįtvirtinęs darbo apmokėjimo sistemos, nenustatęs darbo užmokesčio sudedamųjų dalių, neapibrėžęs jų dydžių ir kt.).

4. Kaip minėta, iš Konstitucijos, *inter alia* jos 48 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos asmens teisės gauti teisingą apmokėjimą už darbą, 128 straipsnio 1 dalies nuostatos, pagal kurią sprendimus dėl valstybės esminių turtinių išipareigojimų priima Seimas Vyriausybės siūlymu (aiškinamos kitų Seimo ir Vyriausybės konstitucinių įgaliojimų viešųjų finansų srityje kontekste), įstatymų leidėjui kyla pareiga įstatyme nustatyti esmines asmenų, gaunančių atlyginimą iš valstybės (savivaldybės) biudžeto lėšų, darbo apmokėjimo sąlygas, lemiančias jų darbo užmokestį (be kita ko, darbo apmokėjimo sistemą, darbo užmokesčio sudedamąsias dalis, kriterijus, nuo kurių turėtų priklausyti darbo užmokestis, jų įtaką darbo užmokesčiui).

5. Minėta ir tai, kad iš konstitucinio teisinės valstybės principo kyla reikalavimas įstatymų leidėjui paisyti iš Konstitucijos kylančios teisės aktų hierarchijos, todėl jis negali pavesti Vyriausybei ar kitoms institucijoms poįstatyminiais aktais reguliuoti tų teisinių santykių, kurie pagal Konstituciją turi būti reguliuojami įstatymais. Pagal konstitucinį valdžių padalijimo principą, įtvirtintą *inter alia* Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalyje, valstybės valdžios institucija negali atsisakyti Konstitucijoje nustatytų savo įgaliojimų ar jų perduoti kuriai nors kitai institucijai, jie negali būti pakeisti ar apriboti įstatymu; Seimas neturi teisės pavesti Vyriausybei ar kuriai nors kitai institucijai įgyvendinti jo konstitucinę kompetenciją; Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalies nuostata „valdžios galias riboja Konstitucija“ yra pažeidžiama, jeigu nustatytu teisiniu reguliavimu konstituciškai nepagrįstai išplečiamos Konstitucijos 5 straipsnio 1 dalyje nurodytos valstybės valdžios institucijos arba kurios nors kitos valdžios institucijos galios.

6. Konstatuotina, kad Švietimo įstatymo 68 straipsnio 3 dalyje įtvirtintu pavedimu Vyriausybei nustatyti valstybinių ir savivaldybių mokyklų pedagogų darbo apmokėjimo tvarką, įstatymų leidėjui nei šiame, nei kituose įstatymuose nenustačius esminių jų darbo apmokėjimo sąlygų, jai suteikti įgaliojimai nustatyti šias sąlygas poįstatyminiu teisės aktu. Šitai, neatsižvelgus į

tai, kad pagal Konstituciją, *inter alia* jos 48 straipsnio 1 dalį, kurioje įtvirtinta asmens teisė gauti teisingą apmokėjimą už darbą, 128 straipsnio 1 dalies nuostatą, pagal kurią sprendimus dėl valstybės esminių turtinių išpareigojimų priima Seimas Vyriausybės siūlymu, esminės asmenų, gaunančių atlyginimą iš valstybės (savivaldybės) biudžeto lėšų, darbo apmokėjimo sąlygos nustatytinos įstatymu, pažeista iš Konstitucijos kylanti teisės aktų hierarchija, konstituciškai nepagrįstai išplėstos Vyriausybės galios.

7. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad teismas, vykdydamas teisingumą, turi vadovautis tik Konstitucijai neprieštaraujančiais įstatymais ir kitais teisės aktais, jis negali taikyti įstatymo, kuris prieštarauja Konstitucijai (*inter alia* 2004 m. gruodžio 13 d., 2006 m. sausio 16 d., 2013 m. gruodžio 16 d., 2015 m. gegužės 26 d. nutarimai). Konstitucinio teisingumo įgyvendinimas suponuoja, kad Konstitucijai prieštaraujantis teisės aktas (jo dalis) turi būti pašalintas iš teisės sistemos, todėl Konstitucinis Teismas, nustatęs, kad Konstitucijai prieštarauja įstatymas, kurio atitikties Konstitucijai pareiškėjas neginčija, bet kuriuo yra grindžiamas ginčijamas poįstatyminis teisės aktas, privalo tai konstatuoti; tokia Konstitucinio Teismo priedermė kyla iš Konstitucijos, taip užtikrinama Konstitucijos viršenybė (2001 m. lapkričio 29 d. nutarimas).

8. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad Švietimo įstatymo 68 straipsnio 3 dalis tiek, kiek ja Vyriausybei pavesta nustatyti šioje dalyje nurodytų pedagogų darbo apmokėjimo tvarką, įstatymų leidėjui nenustačius esminių jų darbo apmokėjimo sąlygų, prieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „kiekvienas žmogus <...> turi teisę <...> gauti teisingą apmokėjimą už darbą“, 128 straipsnio 1 dalies nuostatai „sprendimus dėl <...> valstybės <...> esminių turtinių išpareigojimų priima Seimas Vyriausybės siūlymu“, konstituciniams teisinės valstybės, valdžių padalijimo principams.

9. Kaip minėta, pareiškėjas prašo iširti, ar Vyriausybės 1993 m. liepos 8 d. nutarimo Nr. 511 3 punktas (2012 m. liepos 11 d. redakcija) tiek, kiek Švietimo ir mokslo ministerijai pavesta nustatyti pagal nurodytus kriterijus diferencijuotas tarnybinių atlyginimų schemas, kitas darbo apmokėjimo sąlygas, taikomas valstybinių ir savivaldybių mokyklų pedagogų darbo užmokesčiui nustatyti, neprieštarauja Konstitucijos 94 straipsnio 2, 7 punktams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

10. Minėta, kad Vyriausybės 1993 m. liepos 8 d. nutarimu Nr. 511 (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) nustatytas biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojų darbo apmokėjimo teisinis reguliavimas taikytinas ne tik jose dirbantiems pedagogams, bet ir kitiems šių įstaigų ir organizacijų darbuotojams, tarp jų sveikatos priežiūros specialistams, socialinių paslaugų srities darbuotojams, kultūros ir meno darbuotojams.

Taip pat minėta, kad Vyriausybė, ginčijamame nutarime reguliuodama biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojų, tarp jų valstybinių ir savivaldybių mokyklų pedagogų, darbo apmokėjimo

santykius, nustatė esmines jų darbo apmokėjimo sąlygas: apibrėžė galimus tarnybinių atlyginimų dydžius, išreikštus koeficientais, kurių pagrindu imama Vyriausybės patvirtinta bazinė mėnesinė alga; numatė galimybę nustatyti didesnius tarnybinius atlyginimus nei nustatytieji pagal Vyriausybės apibrėžtus maksimalius koeficientus; nustatė kitas darbo apmokėjimo sąlygas, kaip antai priedų ir priemokų prie tarnybinių atlyginimų, darbuotojams skatinti skirtų vienkartinį išmokų dydžius, jų skyrimo atvejus, mokėjimo terminus; ministerijoms, kitoms biudžetinių įstaigų ir organizacijų savininko teises ir pareigas įgyvendinančioms institucijoms pavedė nustatyti pagal nurodytus kriterijus diferencijuotas tarnybinių atlyginimų schemas, taip pat kitas darbo apmokėjimo sąlygas.

Minėta ir tai, kad valstybinių ir savivaldybių mokyklų pedagogų ir kitų biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojų darbo apmokėjimo sąlygos įstatymuose nėra reguliuojamos, išskyrus Darbo kodekse nustatytas bendrąsias darbo apmokėjimo sąlygas.

11. Kaip pažymėta šiame Konstitucinio Teismo nutarime, pagal Konstituciją, *inter alia* jos 48 straipsnio 1 dalį, kurioje įtvirtinta asmens teisė gauti teisingą apmokėjimą už darbą, 128 straipsnio 1 dalies nuostata, pagal kurią sprendimus dėl valstybės esminių turtinių įsipareigojimų priima Seimas Vyriausybės siūlymu, esminės asmenų, gaunančių atlyginimą iš valstybės (savivaldybės) biudžeto lėšų, darbo apmokėjimo sąlygos, lemiančios jų darbo užmokestį (kaip antai darbo apmokėjimo sistema, darbo užmokesčio sudedamosios dalys, kriterijai, nuo kurių turėtų priklausyti darbo užmokestis, jų įtaka darbo užmokesčiui), turi būti nustatytos įstatymu; Vyriausybė, savo nutarimu reguliuodama šių asmenų darbo apmokėjimo santykius, gali tik detalizuoti, sukonkretinti įstatyme įtvirtintą teisinį reguliavimą, nustatyti jo įgyvendinimo tvarką, reglamentuoti procedūrinius darbo apmokėjimo aspektus.

12. Minėta, kad iš konstitucinio teisinės valstybės principo kyla reikalavimas teisėkūros subjektams paisyti iš Konstitucijos kylančios teisės aktų hierarchijos, *inter alia* reiškiantis, kad draudžiama poįstatyminiais teisės aktais reguliuoti santykius, kurie turi būti reguliuojami tik įstatymais; įstatymų leidėjas negali pavesti Vyriausybei poįstatyminiais aktais reguliuoti tų teisinių santykių, kurie pagal Konstituciją turi būti reguliuojami įstatymais, o Vyriausybė negali tokių įgaliojimų perimti; atitinkančiais Konstituciją gali būti pripažįstami tik tokie Vyriausybės įgaliojimai leisti teisės aktus, kurie kyla iš Konstitucijos arba jai neprieštarujančių įstatymų. Pagal konstitucinį valdžių padalijimo principą, įtvirtintą *inter alia* Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalyje, valstybės valdžios institucija negali perimti kitoms institucijoms Konstitucijoje nustatytų įgaliojimų; Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalies nuostata „valdžios galias riboja Konstitucija“ yra pažeidžiama, jeigu nustatytu teisiniu reguliavimu konstituciškai nepagrįstai išplečiamos Konstitucijos 5 straipsnio 1 dalyje nurodytos valstybės valdžios institucijos arba kurios nors kitos valdžios institucijos galios.

13. Konstatuotina, kad, ginčijamu Vyriausybės nutarimu nustačius galimus biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojų, tarp jų valstybinių ir savivaldybių mokyklų pedagogų, tarnybinių atlyginimų dydžius, kitas jų darbo apmokėjimo sąlygas ir pavedus biudžetinių įstaigų ir organizacijų savininko teises ir pareigas įgyvendinančioms institucijoms nustatyti pagal nurodytus kriterijus diferencijuotas tarnybinių atlyginimų schemas, taip pat kitas darbo apmokėjimo sąlygas, neatsižvelgta į tai, kad pagal Konstituciją, *inter alia* jos 48 straipsnio 1 dalį, kurioje įtvirtinta asmens teisė gauti teisingą apmokėjimą už darbą, 128 straipsnio 1 dalies nuostatą, pagal kurią sprendimus dėl valstybės esminių turtinių išipareigojimų priima Seimas Vyriausybės siūlymu, esminės asmenų, gaunančių atlyginimą iš valstybės (savivaldybės) biudžeto lėšų, darbo apmokėjimo sąlygos, lemiančios jų darbo užmokestį (kaip antai darbo apmokėjimo sistema, darbo užmokesčio sudedamosios dalys, kriterijai, nuo kurių turėtų priklausyti darbo užmokestis, jų įtaka darbo užmokesčiui), turi būti nustatytos įstatymu, ir šitaip pažeista iš Konstitucijos kylanti teisės aktų hierarchija, konstituciškai nepagrįstai išplėstos Vyriausybės galios.

14. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, jog jis, nustatęs, kad Konstitucijai prieštarauja pareiškėjo neginčijamos nuostatos, įtvirtintos tame pačiame teisės akte, kurio kitų nuostatų atitiktį Konstitucijai pareiškėjas ginčija, privalo tai konstatuoti (2014 m. liepos 11 d., 2015 m. birželio 11 d. nutarimai). Konstitucinio teisingumo įgyvendinimas suponuoja tai, kad Konstitucijai prieštaraujantis teisės aktas (jo dalis) turi būti pašalintas iš teisės sistemos (*inter alia* 2001 m. lapkričio 29 d., 2015 m. rugsėjo 22 d. nutarimai).

15. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad Vyriausybės 1993 m. liepos 8 d. nutarimas Nr. 511 (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) tiek, kiek juo reguliuojamos esminės biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojų darbo apmokėjimo sąlygos, prieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „kiekvienas žmogus <...> turi teisę <...> gauti teisingą apmokėjimą už darbą“, 128 straipsnio 1 dalies nuostatai „sprendimus dėl <...> valstybės <...> esminių turtinių išipareigojimų priima Seimas Vyriausybės siūlymu“, konstituciniams teisinės valstybės, valdžių padalijimo principams.

16. Minėta, kad pareiškėjas prašo ištirti ir tai, ar Vyriausybės 1993 m. liepos 8 d. nutarimo Nr. 511 3 punktas (2012 m. liepos 11 d. redakcija) neprieštarauja Švietimo įstatymo 68 straipsnio 3 daliai.

17. Taip pat minėta, kad tiek, kiek Vyriausybės 1993 m. liepos 8 d. nutarimu Nr. 511 (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais), *inter alia* jo 3 punktu (2012 m. liepos 11 d. redakcija), yra reguliuojami valstybinių ir savivaldybių mokyklų pedagogų darbo apmokėjimo santykiai, šiuo Vyriausybės nutarimu yra įgyvendinama Švietimo įstatymo 68 straipsnio 3 dalies nuostata.

Šiuo Konstitucinio Teismo nutarimu Švietimo įstatymo 68 straipsnio 3 dalis pripažinta prieštaraujančia Konstitucijai.

18. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad būtų iš esmės klaidinga prezumpcija, esą poįstatyminis teisės aktas turi atitikti antikonstitucinį įstatymą, tokia prezumpcija paneigtą Konstitucijoje įtvirtintą teisės aktų hierarchijos, kurios viršūnėje yra Konstitucija, sampratą; taip būtų iškreipta pati konstitucinės justicijos esmė (*inter alia* 2007 m. sausio 16 d., 2010 m. vasario 9 d., 2013 m. gruodžio 16 d., 2015 m. gegužės 26 d. nutarimai).

19. Taigi, atsižvelgiant į tai, kad Švietimo įstatymo 68 straipsnio 3 dalis tiek, kiek ja Vyriausybei pavesta nustatyti šioje dalyje nurodytų pedagogų darbo apmokėjimo tvarką, įstatymų leidėjui nenustačius esminių jų darbo apmokėjimo sąlygų, pripažinta prieštaraujanti Konstitucijai, konstatuotina, kad Vyriausybės 1993 m. liepos 8 d. nutarimo Nr. 511 3 punkto (2012 m. liepos 11 d. redakcija) atitikties Švietimo įstatymo 68 straipsnio 3 daliai tyrimas pareiškėjo ginčijamu aspektu būtų beprasmis, todėl šioje konstitucinės justicijos bylos dalyje nebeliko tyrimo dalyko.

20. Konstitucinio Teismo įstatymo 80 straipsnio, kuriuo reglamentuojamas Konstitucinio Teismo atsisakymas nagrinėti paklausimą, 2 dalyje nustatyta, kad jeigu paklausimo nagrinėjimo metu nebelieka nagrinėjimo dalyko, Konstitucinis Teismas šiuo pagrindu nutraukia pradėtą teiseną. Kaip Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, ši Konstitucinio Teismo įstatymo nuostata *mutatis mutandis* taikytina ir prašymų ištirti teisės akto atitiktį Konstitucijai (kitam aukštesnės galios teisės aktui) nagrinėjimui bei atitinkamų sprendimų priėmimui.

Pagal Konstitucinio Teismo įstatymo 69 straipsnio 3 dalį, jeigu atsisakymo nagrinėti prašymą pagrindai buvo nustatyti pradėjus nagrinėti bylą Konstitucinio Teismo posėdyje, priimamas sprendimas nutraukti bylą.

21. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, šios konstitucinės justicijos bylos dalis dėl pareiškėjo Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymo ištirti Vyriausybės 1993 m. liepos 8 d. nutarimo Nr. 511 3 punkto (2012 m. liepos 11 d. redakcija) tiek, kiek Švietimo ir mokslo ministerijai pavesta nustatyti diferencijuotas pagal įstaigų ir organizacijų pobūdį ir jų dydį, darbuotojų darbo stažą, išsimokslinimą bei kvalifikaciją tarnybinių atlyginimų schemas (koeficientais), neviršijant šiame nutarime nustatytų tarnybinių atlyginimų (koeficientais), taip pat kitas šiame nutarime numatytas darbo apmokėjimo sąlygas, taikomas valstybinės (išskyrus aukštąsias mokyklas) ir savivaldybės mokyklos vadovo, jo pavaduotojo ugdymui, ugdymą organizuojančio skyriaus vedėjo, mokytojo, pagalbos mokiniui specialisto ir kito ugdymo procese dalyvaujančio darbuotojo darbo užmokesčiui nustatyti, atitiktį Švietimo įstatymo 68 straipsnio 3 daliai nutrauktina.

IV

1. Šiuo Konstitucinio Teismo nutarimu kai kurios Švietimo įstatymo ir Vyriausybės 1993 m. liepos 8 d. nutarimo Nr. 511 (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) nuostatos, susijusios su biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojų, tarp jų valstybinių ir savivaldybių mokyklų pedagogų, darbo apmokėjimu, pripažintos prieštaraujančiomis Konstitucijai.

Pagal Konstitucijos 107 straipsnio 1 dalį teisės aktas (ar jo dalis) negali būti taikomas nuo tos dienos, kai oficialiai paskelbiamas Konstitucinio Teismo sprendimas, kad tas teisės aktas (ar jo dalis) prieštarauja Konstitucijai.

2. Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje yra konstatuota, kad pagal Konstituciją Konstitucinis Teismas, įvertinęs *inter alia* tai, kokia teisinė situacija gali susidaryti išgaliojus Konstitucinio Teismo nutarimui, gali nustatyti, kada tas Konstitucinio Teismo nutarimas turi būti oficialiai paskelbtas; Konstitucinis Teismas gali atidėti savo nutarimo oficialų paskelbimą, jeigu tai būtina, kad įstatymų leidėjas turėtų laiko pašalinti toms *lacunae legis*, kurių atsirastų, jeigu atitinkamas Konstitucinio Teismo nutarimas būtų oficialiai paskelbtas tuoj pat po jo viešo paskelbimo Konstitucinio Teismo posėdyje ir jeigu jos sudarytų prielaidas iš esmės paneigti tam tikras Konstitucijos ginamas, saugomas vertybes. Minėtas Konstitucinio Teismo nutarimo (*inter alia* nutarimo, kuriuo tam tikras įstatymas (jo dalis), Vyriausybės aktas (jo dalis) pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai) oficialaus paskelbimo atidėjimas – iš Konstitucijos kylanti prielaida išvengti tam tikrų visuomenei ir valstybei, žmonių teisėms ir laisvėms nepalankių padarinių, kurių galėtų atsirasti, jeigu atitinkamas Konstitucinio Teismo nutarimas būtų oficialiai paskelbtas tuoj pat po jo viešo paskelbimo Konstitucinio Teismo posėdyje ir tą jo oficialaus paskelbimo dieną išgaliojotų (*inter alia* 2005 m. sausio 19 d., 2012 m. vasario 6 d., 2015 m. birželio 11 d. nutarimai).

3. Pagal Konstituciją ir Konstitucinio Teismo įstatymą, oficialiai paskelbus šį Konstitucinio Teismo nutarimą, nuo jo oficialaus paskelbimo dienos Švietimo įstatymo ir Vyriausybės 1993 m. liepos 8 d. nutarimo Nr. 511 (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) nuostatos, šiuo Konstitucinio Teismo nutarimu pripažintos prieštaraujančiomis Konstitucijai, negalės būti taikomos.

Todėl, jeigu Konstitucinio Teismo nutarimas šioje byloje būtų oficialiai paskelbtas iškart po jo viešo paskelbimo Konstitucinio Teismo posėdyje, atsirastų biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojų, tarp jų valstybinių ir savivaldybių mokyklų pedagogų, darbo apmokėjimo teisinio reguliavimo neapibrėžtumas, dėl kurio galėtų būti iš esmės sutrikdytas šių darbuotojų darbo apmokėjimas.

Atsižvelgiant į tai, kad reikiamų legislatyvinių sprendimų priėmimas bus susijęs su valstybės biudžeto planavimu, taip pat į tai, kad pagal Konstituciją tam tikrais atvejais įstatymų leidėjas privalo numatyti pakankamą *vacatio legis*, t. y. laikotarpį nuo įstatymo oficialaus paskelbimo iki jo išgaliojimo (taikymo pradžios), per kurį suinteresuoti asmenys galėtų pasirengti būsimiems

pokyčiams, šis Konstitucinio Teismo nutarimas Teisės aktų registre oficialiai skelbtinas 2017 m. sausio 2 d.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53, 54, 55, 56, 69 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

nutaria:

1. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo (2011 m. kovo 17 d. redakcija; Žin., 2011, Nr. 38-1804) 68 straipsnio 3 dalis tiek, kiek ja Vyriausybei pavesta nustatyti šioje dalyje nurodytų pedagogų darbo apmokėjimo tvarką, įstatymų leidėjui nenustačius esminių jų darbo apmokėjimo sąlygų, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „kiekvienas žmogus <...> turi teisę <...> gauti teisingą apmokėjimą už darbą“, 128 straipsnio 1 dalies nuostatai „sprendimus dėl <...> valstybės <...> esminių turtinių išsipareigojimų priima Seimas Vyriausybės siūlymu“, konstituciniams teisinės valstybės, valdžių padalijimo principams.

2. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. liepos 8 d. nutarimas Nr. 511 „Dėl biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojų darbo apmokėjimo tvarkos tobulinimo“ (Žin., 1993, Nr. 28-655; su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) tiek, kiek juo reguliuojamos esminės biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojų darbo apmokėjimo sąlygos, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „kiekvienas žmogus <...> turi teisę <...> gauti teisingą apmokėjimą už darbą“, 128 straipsnio 1 dalies nuostatai „sprendimus dėl <...> valstybės <...> esminių turtinių išsipareigojimų priima Seimas Vyriausybės siūlymu“, konstituciniams teisinės valstybės, valdžių padalijimo principams.

3. Nutraukti bylos dalį dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. liepos 8 d. nutarimo Nr. 511 „Dėl biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojų darbo apmokėjimo tvarkos tobulinimo“ 3 punkto (2012 m. liepos 11 d. redakcija; Žin., 2012, Nr. 86-4504) tiek, kiek Švietimo ir mokslo ministerijai pavesta nustatyti diferencijuotas pagal įstaigų ir organizacijų pobūdį ir jų dydį, darbuotojų darbo stažą, išsimokslinimą bei kvalifikaciją tarnybinių atlyginimų schemas (koeficientais), neviršijant šiame nutarime nustatytų tarnybinių atlyginimų (koeficientais), taip pat kitas šiame nutarime numatytas darbo apmokėjimo sąlygas, taikomas valstybinės (išskyrus aukštąsias mokyklas) ir savivaldybės mokyklos vadovo, jo pavaduotojo ugdymui, ugdymą organizuojančio skyriaus vedėjo, mokytojo, pagalbos mokiniui specialisto ir kito ugdymo procese dalyvaujančio darbuotojo darbo užmokesčiui nustatyti, atitikties Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo (2011 m. kovo 17 d. redakcija) 68 straipsnio 3 daliai.

4. Šis Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas Teisės aktų registre turi būti oficialiai paskelbtas 2017 m. sausio 2 d.

Šis Konstitucinio Teismo nutarimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Konstitucinio Teismo teisėjai

Elvyra Baltutytė
Vytautas Greičius
Danutė Jočienė
Pranas Kuconis
Gediminas Mesonis
Vytautas Milius
Egidijus Šileikis
Algirdas Taminskas
Dainius Žalimas